

είναι τὸ θέλημά Του... κι' όταν σφιχταγκάλισμένοι χορεύουμε ἐνάντια στὸν καιρὸ, κι' όταν ὁ ἕνας πλάι στὸν ἄλλον ἀγναντεύουμε τὴ θάλασσα κι' ἀστυγράμματα τῶν κυμάτων τὴν ἱστορία — ἡ αἰωνία Του Ἀλήθεια μοῦ ξεχυλίζει τὴν ἀνθρώπινή μου καρδιά... Κ' εἶναι τὰ λόγια σου πὺδ γλυκά κι' ἀπ' τὸ μέλι τῆς Σοφίας, καὶ μωσκοβολοῦν πὺδ πολὺ κι' ἀπ' τὸ λιβάδι τῆς ἐκκλησιᾶς...

Ἐνα τριανταφυλλένιο δαίλι, μὲ τὰ μάτια θλιμμένα ἐνυγία, σ' ἀποργιά τῆς ζωῆς, ἐνῶ τὰ χέρια, ἀπαλὰ ἀπαλά, ρωτοῦσαν, μὲ μαλακὰ γ' ἰλήματα, πικρὰ ρωτήματα.

ΟΡΘΡΙΝΟΙ

Πράσινος ἕμνος στὸν καλὸ Θεό,
Μὲς στὸν πευκένιο ἀπέραντο ναό!
Κι' ἀμέτρητοι οἱ πιστοί. Στὸ γῶς θωροῦνε
Περὶφανοί, καὶ φίλο Τὸν καλοῦνε
Καὶ πατέρα τους. Ὕμνος στὸ Θεό!

Κι' ὅλοι φοροῦνε ρούχα γιορτερὰ,
Πρόσκινα, μεταξένια, λαμπερά.
Δοξολογία, ψαλμὸς εἶναι ἡ βουή τους
Κι' ἄρωμα εὐγνωμοσύνης ἡ πνοή τους,
Ἦ προσευχή τους: Ὕμνος καὶ χαρά.

Καὶ σ', μές στὸν ἀπέραντο ναό,
Σηκώσου, ἀνέβα στὸν καλὸ Θεό,
Ψυχὴ μου! Φίλο εἶπες Τὸν καὶ πατέρα!
Γίνε ἄρωμα καὶ γίνε γῶς κι' ἡμέρα,
Τραγοῦδι κ' ἕμνος — ἕμνος στὸ Θεό!

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΣΠΑΡΑΓΜΟΣ

Πονῶ, πονῶ!
Στὸν οὐρανὸ
οὐδνεὶ τὸ δαίλι,
καὶ μὴ σπυγνὴ
ροϊώθῃ ἀλγεινὴ
πικρὰ σὺ χεῖλη.

Καμπάνα ἀχεῖ
μές σπὴν ψυχὴ
τὸ γέλασμά σου,
καὶ σὰ φωτιά
κάθε ματιά,
κάθε ματιά σου.

Μαῦρος καπνὸς
ποὺ οὐδνεὶ ἀχνός
σὶ' ἄγνωστα χάση,
κάποιο πουλὶ
ποὺ δὲ λαλεῖ,
τὸνειρο πάει.

Πονῶ, πονῶ!
στὸ δειλινὸ
τὰ πάντα πλήξη
κ' ἡ σιγαλιά,
σὰ μὴ ἀγκαλιὰ
ποὺ θὰ μὲ πνίξει.

ΑΓΗΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ

ΛΙΓ' ΑΚΟΜΑ ΡΩΤΟΚΡΙΤΙΚΑ ΚΙ' ΑΡΕΤΟΥΣΙΑΚΑ

Ὁ κ. Καμπούρογλου δὲν παραδέχεται ὅτι τὸ ἀρχικὸ τονισμένο φωνήεντο δὲ χάνεται καὶ γιὰ τὸν Ἑρωτά ἐπιμένει ὅτι δὲ χάνει ποτέ τὸ κεφάλι του. Καὶ κανόνες, λέει, δὲν μποροῦν νὰ βγοῦν γιὰ τὴ δημοτικὴ γλώσσα, τὴν ἀμόρφωτη ἀκόμη καὶ χιλιόκλαδη.

Ἄν καὶ τὰ λέει ὁμορφα, θαρρῶ πὺς δὲν τὰ λέει ἰσωςτά. Τὰ παραδείγματα ποὺ φέρνει, τὰ ἐρωτοκαμώματα καὶ ἐρωτοπλανέματα κτλ., δὲν εἶναι μόνιμα, πηγμένα, σύνθετα, ποὺ νάχουν ζήσει αἰῶνες στὴν κατὰστασι αὐτῇ, παρὰ εἶναι σύνθετα ποὺ τὰ φτιάχνει, ὅταν τὰ χρειάζεται κανεὶς, καὶ σὰν τὰ λέει, ἔχει στὴ συνειδήσή του καθαρὰ τὰ συνθετικὰ μέρη. Ἀφοῦ τὸν ἔρωτα τὸν λένε ἔρωτα, φυσικὰ ἔτσι μὲ τὸ εἶθαι τὸν προσκολλήσουμε, ὅταν μᾶς χρειαστεῖ νὰ ποῦμε ἕνα τέτοιο σύνθετο. Ἄν ὅμως τὸ σύνθετο γίνῃ μόνιμο καὶ συχνόλεχτο, τὸ ἀρχικὸ του ἄτονο εἰς χάνεται. Ἦ γιὰ νὰ πῶ σωστότερα μπορεῖ νὰ χαθεῖ τὴν ὁμιλία ὅταν συγκρούεται κ' ἔπειτα νὰ μείνῃ ἡ λέξις χωρὶς αὐτό. Καὶ ὅχι μόνον σὲ σύνθετα, παρὰ καὶ σὲ ἁπλές λέξεις τὸ ἀρχικὸ ἄτονο φωνήεντο χάνεται. Ἐρωτά λ ο γ ί α δὲ λέμε στὴ δημοτικὴ, λέμε ὅμως ἔρωτ ὁ λ ο γ ί α, κι' αὐτὸ τὸ ἐρωτόλογα, ποὺ εἶναι ἀρκετὰ σιγνὸ, μπορῶ νὰ πάρω ὄρκο καὶ δίχως νὰ τάξουσιν ὅτι λέγεται καὶ ρωτόλογα. Καὶ τὸ ἐρωτεύουμαι, ἐρωτεύτηκα (ποὺ δὲν εἶναι ἀρχαῖο ῥῆμα, σὰν τὸ ρωτῶ, ἀλλὰ πλασμένο στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια) μπορεῖ νὰ κοσμεῖται καὶ ρωτεύουμαι, ρωτεύτηκα. Ἔτσι λέμε καὶ ὁ μ ο ρ φ ο ς, ὅχι ποτέ μ ὁ ρ φ ο ς. Καὶ φτιάχνουμε σύνθετα ὁμορφογραμμῆνος, ὁμορφοχτισμένος, ὁμορφόπαιδο, ὁμορφάνθρωπος, ὁμορφόλογα κτλ. Ἀλλὰ Μ ο ρ φ ο ν ι ὂ ς, οἰκογενειακὸ, Μ ο ρ φ ο β α σ ῖ λ η ς, τὸ ἴδιο, γιατί αὐτὰ ἔγιναν σταθερὰ καὶ πολύχρηστα σύνθετα. Ἔτσι καὶ τὸ Ἐ γ ρ ι π ο ς, ἀλλὰ Γ ρ ι π ο ν ῆ σι, Γ ο ρ π ο ν ῆ σι ὡ τ η ς κτλ. Τὸ ἴδιο καὶ Ἑρωτάς, ἀλλὰ Ρωτόκριτος. Δὲ βλέπω γιατί λέει πὺς βιάστηκα, ὅταν εἶπα ὅτι μπορεῖ πολὺ καλά ἀπ' τὸ Ἑρωτόκριτος νὰ πῇσε τὸ ε. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ ἀπ' τὸ ρωτῶ τὸ Ρωτόκριτος. Χρειάζονται ὅμως ἄλλες ἀπόδειξεις καὶ ὅχι ὁ γλωσσικὸς λόγος ποὺ ἀνάγρεσε ὁ κ. Καμπούρογλου.

Τώρα διὰ λόγια καὶ γιὰ πᾶν διὰ ζητηματικὰ:

Ἐρῶ πὺς ὑπάρχει Ἰταλικὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα Rota. Καὶ πολὺ πιθανὸ εἶναι σ' αὐτὸ νάνηται καὶ τὸ δικό μας. Ἀλλὰ ὁ Βάλληνης στὰ «Κιθνιακά» του κι' ὁ Α. Μήλιαράκης στὴν «Κέως» (σ' αὐτὰ τὰ διὰ νησιὰ βοίσκονται οἱ Ρωταῖοι) δὲν τῶνουν τὸνομα μέσιν στὰ ἑνὶ οἰκογενειακά. Ἐξόν αὐτὸ ἔφερονε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τῶνουν τὸ γράφουν μὲ ὠμέγα, κ' ἔτσι τὸ γράφουν καὶ ἄνθρωποι γραμματισμένοι, ὅπως ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος Ρώτας, ὁ φίλος τοῦ Κοραΐ, καὶ γιὰ νὰ τὸ γράφουν ἔτσι θὰ τὸ σχετίζουν ἢ μὲ τὸ ρωτῶ ἢ μὲ τὸ Ἑρωτάς. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν ἀπάντησα ὀριζομένη μισορροία γιὰ τὴν ἰταλικότητά του, προτίμησα τὴν παραγωγή ἀπ' τὸ Ρωτόκριτος, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο πῆθαν. Γι' αὐτὴ συνηγοροῦν καὶ τὸ Ρώτας Ρωτόκριτος, ἄνωμα τοῦ χωροφύλακα στὴ σημεῖωση τοῦ Ξανθοῦ διδῆ καὶ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ βαφτιστικοῦ Ἑρωτάς στὸ ἴδιο νησί ὅπου βρῆκεται καὶ τὸ οἰκογενειακὸ Ρώτας. Παρατῶ ἀκόμηδὲ βρῆκεται καὶ σὲ παλιὸ σαμιακὸ νόμισμα

ἀντρίκιο ὄνομα Ρώτης, ἴσως ἀπὸ Ἑρῶτιος, καὶ ὅτι καὶ τὸ Ἰταλικὸ ὄνομα, ἂν δὲν ἔχει σχέση μετὰ τὸ γερμανικὸ *rot*, κόκκινος, πολὺ πιθανὸν νὰ βαστάει ἀπ' τὸν Ἑρῶτα, γιατί στήν Ἰταλίαν συχνότερα παρὰ στήν Ἑλλάδα χρησιμοποιεῖται ὡς κύριο ὄνομα τὸ *Eros*—*tis*, πρὸ πάντων ὡς ὄνομα δούλων. Γιατί ἀπ' τὴ *rota*, τὴ ρόδα, δὲν πιστεύω νάνα.

Γιὰ τὸ δεύτερο ζητηματάκι, ἂν εἶναι τὸ ἔρωτας στὸν ἴδιο βαθμὸ λαϊκὸ ὅσο καὶ τὸ ἀγάπη, σημειώσω τοῦτο μόνο:

Στὴν ἐκλογή τραγουδιῶν τοῦ κ. Ν. Πολίτη, ἐκ τῶν τραγουδιῶν τῆς Ἀγάπης, ποὺ πᾶνουν τριάντα τέσσαρες σελίδας, ἀπάντησα τῇ λέξει ἔ ρ ω τ ι ς μὴ κρορὰ μονάχα στὸ δίστιχο:

Δὲν εἶν' ὁ ἔρωτας ἀνθρώπος μαζί του γιὰ νὰ παίξῃς
μόν' εἶναι βᾶτος μ' ἀγκαθιαῖς καὶ ἀλλομόν σου ἂν μπλέ-
(ΞΗΣ.)

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν σημειωμάτων αὐτῶν πᾶνουν στὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Καμπούρογλου θέλω νὰ ζηγήθω κάπως καλύτερα καὶ σχετικὰ μετὰ τὴν κατάληξιν -ούσα. Ἐγραψα στὸ προηγούμενον ὅτι δὲν τὸ νομίζω ὁλωσδιόλου ἀπίστευτον νὰ βαστάει ἡ κατάληξις ἀπὸ τὰλεξαντριάνα χρόνια. Καὶ δὲν τὸ νομίζω ἀπίστευτον, γιατί, ὅπως εἶπα, ἡ κλίσις τῶν πολλῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θηλυκῶν σὲ -ούς δὲ φαίνεται σταθερὴ. Εἶναι τριτόκλιτα καὶ κάνουν γενική σὲ -ούτος, αἰτιατική ὅμως κίνουν σὲ -οῦν—Ροδοῦν. Φαίνονται πὺς εἶναι στὸν τόπον τῶν ἀρχαιότερων σὲ -ῶ -οῦς, Κλειῶ κτλ. Καὶ ὑπάρχουν καὶ ἀρσενικά μετὰ τὴν ἴδια κατάληξιν. Ἀκόμη ὑπάρχουν καὶ ἄρσενικά μετὰ τὴν κατὰλ. ὡς -ῶτος—Ἀπολλῶς—ῶτος, Πικῶς—ῶτος κτλ. καὶ ἄλλα σὲ -ᾶς -ᾶτος—Ἀρποκράς—ᾶτος, Ἀσκιῶς—ᾶτος, Σαραπᾶς—ᾶτος, ποὺ ἴσως νᾶχουν σχέση μετὰ τὰ μετγ. λατινικά σὲ -otus (*Perrotus* κτλ., Ἰταλ. *Zanotto*, *Galeotto*, *Lancelotto* κτλ., Γαλλ. *Perrot*, *Diderot*, *Jacotot* κτλ.) καὶ σὲ -atus. Καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ ὑπάρχουν καὶ ὁμοια πρωτόκλιτα—Ἀχιλλᾶς, ᾶ, Ἀρταῖας, ᾶ, Ἀπολλῶς, γεν. ᾶ, Ἐϋθυγᾶς, ᾶ (καὶ Ἐϋθυγᾶς, ᾶτος), Θεωνᾶς, ᾶ (καὶ Θεωνᾶς, ᾶτος) κτλ. καὶ ἔξομα πὺς αὐτὰ τὰ πρωτόκλιτα νίκησαν. Ἐξόν αὐτὸ ὑπάρχον πολλὰ ἀρχαιότερα ὀνόματα ἀπὸ μετοχές ποὺ τελείωναν σὲ -ούσα—Αἰτοῦσα, Αἰξάνουσα, Μένουσα, Ἐλπίουσα, Θερούσα, Μέλλουσα, Ὀλύμπουσα (ἀρσ. Ὀλυμπᾶς), Παιζουσα, Πείθουσα (καὶ Πειθῶ), Παρμένουσα, Κηλοῦσα, Ποθοῦσα, Ἀνθοῦσα (αὐτὸ βυζ.), Θάλλουσα καὶ Θαλλοῦσα κτλ. (ἀρσ. Θάλλον, Ἐλπίζων, Ἐθέρμων, Αἰξάνων, Μέδων κτλ.) καὶ ἄλλα πολυάριθμα τοπικά, πρὸ πάντων ὀνόματα νησιῶν, σὲ -ούσα—Δονοῦσα, Ἐρικοῦσα, Ροδοῦσα, Πιτυοῦσα, Καβαλοῦσα, Λινοῦσα, Δελφοῦσα (πηγή), Ἀνεμοῦσα κτλ. παρὰ τὴν ἴδιαν μετὰ τῶν καὶ θηλ. σὲ -οῦς -οῦντος—Ἐλακοῦς (καὶ Ἐλαιοῦσα), Κερασοῦς, Τραπεζοῦς, Φλιοῦς, Σελινοῦς κτλ. Λοιπὸν ὅπως τὰρσενικά σὲ -ᾶς κατόπι ἔμειναν μόνο πρωτόκλιτα, ἔτσι μπορεῖ ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνου ὀνόματα σὲ -ούσα νὰ παρασύρθηκαν καὶ ὅσα τελείωναν σὲ -ῶ, οὔς (Ἀγαθῶ κτλ.) κ' ὕστερον σὲ -οῦς, -οῦτος καὶ νᾶδωσαν τὰ δικὰ μας σὲ -οῦς, -οῦς—(Ἀρχοντοῦ κτλ.) καὶ σὲ -οῦσα. Πρβ. Ἀροδαφνοῦ καὶ Ἀροδαφνοῦσα (καὶ Ροδαφνοῦ, Ροδαφνοῦσα). Πρβ. ἀκόμη καὶ τὸ ἀρχ. λεγῶ, ποὺ τὸ λέμε λεχῶνα καὶ λεχοῦσα.

Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως εἶπα καὶ στὸ προηγούμενον, προκρίνεται γιὰ διάστημα πολὺ μεγάλο, ἀπὸ κεῖνα τὰ χρόνια ὡς τὴν Ἀρετοῦσαν, γι' αὐτὸ ὡς ποὺ νὰ βρεθῇ ἡ ἀπόδειξις, πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὡς πιθανότερον ὅτι τὸ -ούσα τὸ σημερινὸ εἶναι ξενικὴ κατάληξις, γιατί τέτατα ὀνόματα (*Μαρκετοῦσα*, *Μαρκοῦσα*, *Μαροῦσα*, Ἐργινοῦσα, Ἐρινοῦσα, Ἀννοῦσα κτλ.) βρίσκονται σὲ μέρη ποὺ φραγκοκρατήθηκαν καὶ μάλιστα σὲ ὠρισμένες φραγκικὰς οἰκογένειες. Καὶ ὑποθέτω πὺς θὰ γεννήθηκαν ἀπὸ τὰρσενικά σὲ -ούσης καὶ πὺς αὐτὰ τὰρσενικά θάχουν τὴν ἀρχὴν τους στὰ λατινικά σὲ -ούκιος—Γενούκιος, Μινούκιος, Ἐρενούκιος κτλ. Αὐτὰ θάδωσαν τὰ Ἰταλικά σὲ -uccio (καὶ ὕστερα -ucci), ποὺ ἡ στήν Ἰταλία ἢ σὲ γειτονικὰς τῆς χώρας θάγιαν -ussio (*Martinussio*) καὶ -ussi, ἀπ' ὅπου ἔχουμε κ' ἐμεῖς—Γερούσης, Κυρούσης, Γιαννοῦσης κτλ. Τὸ ἄλλο -ούσης ἢ χρίτικη τοπικὴ κατὰλ. (Πυργούσης, Γιαλούσης κτλ.) ἔπσης λίγο πιθανὸν εἶναι νᾶχει σχέση μετὰ τὰρχαῖα ἑλληνικά Σελινοῦσιος κτλ. Θὰ γεννήθηκε καὶ αὐτὴ ἀπὸ ξενικὴ ἐπίδραση.

Ι. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΕΡΩΤΟΔΟΥΛΕΙΑ

Φίλε «Νουμᾶ»,

Ἐάν ὁ κ. Μοράντης ξαναπαντρήσῃ τὸν χωριότην νὰ τοῦ πῇ:

α'. Ὅτι τοὺς στίχους ὑπάρχει καὶ ποὺ οἱ δάσκαλοι τὸ λένε συνήχησι.

β'. Ὅτι ἄλλοι αἱ ἐκδόσεις τὸν ἀναφέρουν Ἐρωτόκριτον καὶ μόνον ἢ σωστῇ τοῦ κ. Ξανθοῦδιδος Ρωτόκριτος πὺς λοιπὸν σὲ κείνους τοὺς παίρνει τὸ μέτρο καὶ σ' αὐτὴν ὄχι, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ τοὺς ἴδιους στίχους;

γ'. Ὅτι μόνον Ρ ῶ κ ρ ι τ ο ς γίνεται κάποτε γιὰ τὸ μέτρο.

δ'. Ὅτι καὶ ὁ τίτλος τοῦ χειρογράφου εἶναι Ρωτόκριτος. Γιὰ τὸ μέτρο λοιπὸν ὁ Κορνάρος ἔβαλε ἔτσι καὶ τὸν τίτλο; καὶ

ε'. Ὅτι τὸ κύριο ζήτημά μας δὲν εἶναι πὺς τὸν ἔλεγον τὸν χριστιανὸν, ἀλλὰ ἔαν τὸ ὄνομά του σχετίζεται μετὰ τὸν ἔ ρ ω τ ι ς τῆς μεταγενεστέρας ἀντιλήψεως ἢ μετὰ τὸ ἔ ρ ῶ τ η μ α τῆς παλαιᾶς, ποὺ θὰ μπορούσε εἰς τὴν ἐννοίαν αὐτὴν νὰ εἶναι καὶ Ἐρωτόκριτος καὶ Ρωτόκριτος. Τὸ πρᾶγμα δὲν θέλει ρῶτημα, οὔτε ἐρώτημα.

Δικός σου

Δ. Γ. Κ.

Τοὺς τὰ ξηγήσαμε, τοὺς τὰ ξεδιαλύσαμε ὅλα μετὰ τὸ νῦ καὶ μετὰ τὸ οἶμα' τίποτα, μὰ τίποτα νὰ μᾶς ἀποκριθῶντε δὲν ἔχοντε, καὶ ὡς τόσο τὴ γνώμην τοὺς δὲν τὴν ἀλλάζοντε, μόνον καὶ μόνον γιατί εἶναι γνώμη τοὺς, καὶ ἄς μὴν ἔχη καὶ βάση καμιά.

Ἀφήστε τίς μισοδουλειὰς καὶ δὲ δὰ τὰ θγάλουμε πέρα, γιατί μισὴ τέχνη δὲν ὑπάρχει· δὲν ὑπάρχει μισὴ ψυχὴ, δὲν ὑπάρχει καὶ μισὴ γλώσσα.

Ψυχὰ ρης